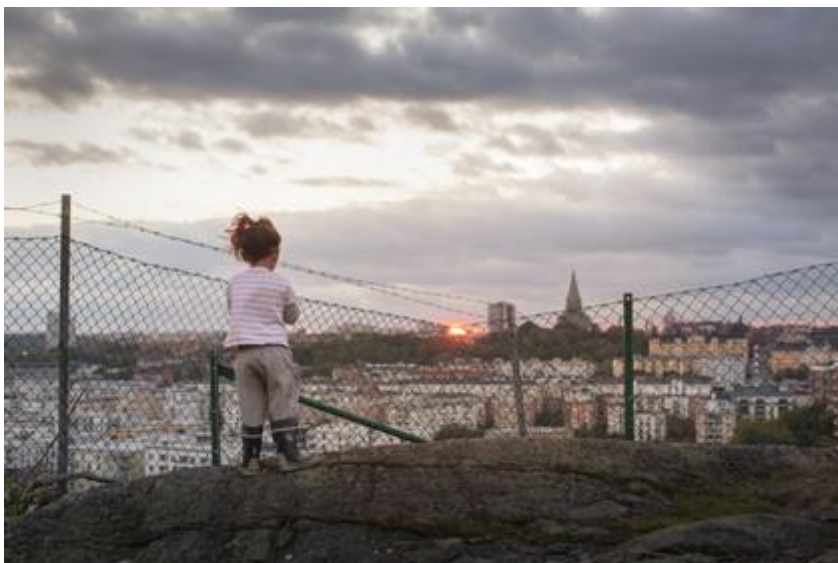
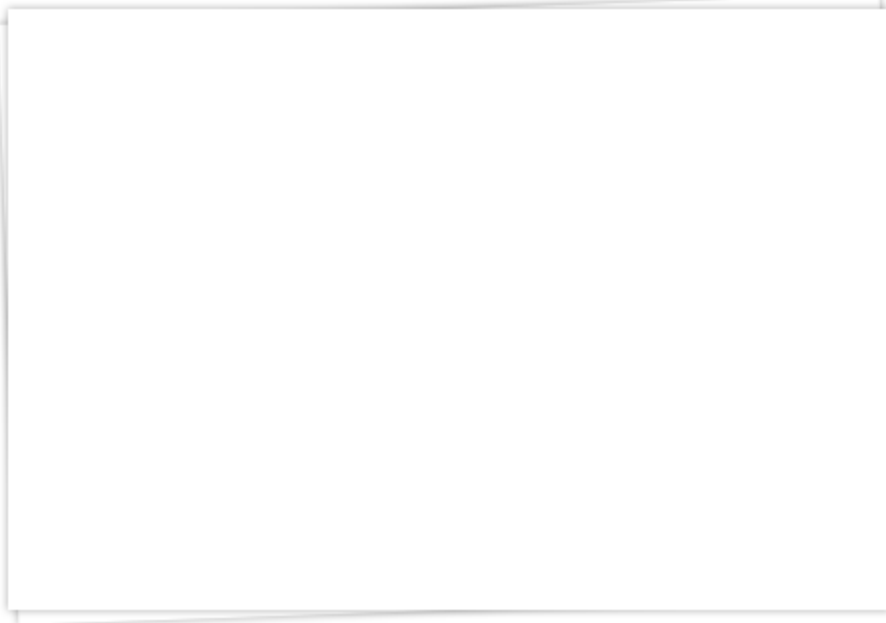

Barn i socialt utanförskap

Barn som lever i socialt utanförskap står utanför viktiga delar av samhället

Det finns ungefär två miljoner barn i Sverige. Bland dessa ser förutsättningarna att få en bra start i livet väldigt olika ut.

UNICEF Sverige arbetar för barn i socialt utanförskap i Sverige, genom att försöka påverka politiker och beslutsfattare, samt skapa opinion. För att barn i utanförskap ska få ökad delaktighet i samhället och få sina rättigheter enligt barnkonventionen respekterade, behövs hållbara och långsiktiga förändringar i samhället.

Fotograf: Frank Aschberg

Barn och unga som inte har tillgång till sina rättigheter ges inte möjlighet att delta i samhället fullt ut.

Fotograf: Frank Aschberg

De barn som löper risk för socialt utanförskap är i första hand barn i ekonomisk utsatthet i kombination med sociala problem och skolsvårigheter.

Fotograf: Frank Aschberg

Det enskilda barnet betalar priset för utanförskapet. Men även samhället i stort då det leder till ett ökat tryck på hälso- och sjukvård, specialundervisning i skolorna samt sociala kostnader.

Fotograf: Frank Aschberg

De barn som löper risk för socialt utanförskap är i första hand barn i ekonomisk utsatthet i kombination med sociala problem och skolsvårigheter.

Fotograf: Frank Aschberg

Socialt utanförskap kan förenklat beskrivas som ett utvidgat fattigdomsbegrepp, där hänsyn tas till bristande resurser inom en rad livsområden som utbildning, hälsa och sociala relationer.

Fotograf: Frank Aschberg

Utbildning är den enskilt viktigaste faktorn för att bryta socialt utanförskap bland barn och unga. Goda skolprestationer och utbildning efter grundskolan är ett starkt skydd för barn i sårbara situationer.

Fotograf: Frank Aschberg

Barn och unga som inte har tillgång till sina rättigheter ges inte möjlighet att delta i samhället fullt ut.

Fotograf: Frank Aschberg

De barn som löper risk för socialt utanförskap är i första hand barn i ekonomisk utsatthet i kombination med sociala problem och skolsvårigheter.

Fotograf: Frank Aschberg

Det enskilda barnet betalar priset för utanförskapet. Men även samhället i stort då det leder till ett ökat tryck på hälso- och sjukvård, specialundervisning i skolorna samt sociala kostnader.

Fotograf: Frank Aschberg

De barn som löper risk för socialt utanförskap är i första hand barn i ekonomisk utsatthet i kombination med sociala problem och skolsvårigheter.

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6

- Föregående
- Nästa

Socialt utanförskap som begrepp

Ett flertal begrepp har använts för att beskriva ökade skillnader i levnadsvillkor som vuxit fram mellan olika befolkningsskikt i Europa de senaste årtiondena. Hit hör till exempel fattigdom, marginalisering och socialt utanförskap. Något förenklat kan socialt utanförskap förklaras som ett utvidgat fattigdomsbegrepp, där hänsyn tas till bristande resurser inom en rad livsområden. Vid sidan av utestängning från arbete och konsumtion kan socialt utanförskap till exempel innebära brister i boendemiljö, utbildning och hälsa, brister i politiska resurser och sociala relationer, samt utsatthet för våld.

I den mån barn och utanförskap har behandlats, har det ofta varit med hänvisning till den situation deras föräldrar befinner sig i. Tecken på socialt utanförskap i

barndomen kan exempelvis vara: resursbrister i hemmiljön, bristande möjligheter till delaktighet och inflytande, knappa konsumtionsmöjligheter, svaga prestationer i skolan, avbruten skolgång, kriminalitet, missbruk och dålig psykisk och fysisk hälsa. Det här kan också vara riskfaktorer som kan påverka barnet negativt senare i livet.

Socialt utanförskap är ett komplicerat fenomen som ofta handlar om den egna upplevelsen av att vara inkluderad eller känna sig utanför i samhället. Att exakt försöka definiera vilka barn som befinner sig i socialt utanförskap är därför svårt, och riskerar även att utelämna barn som har rätt att bli inkluderade i den beskrivningen. Det vi vet är dock att ju fler riskfaktorer en individ utsätts för, desto större är risken att hamna i socialt utanförskap.

Socialt utanförskap i Sverige

Sverige är ett bra land att leva i för de allra flesta barn. Men de barn som halkar efter i det svenska samhället, halkar efter allt mer, visar UNICEFs rapport, [Report card 13 – Fairness for children](#), från 2016. Det finns idag stora skillnader i barns tillgång till utbildning, god hälsa, bra levnadsstandard och känsla av välbefinnande.

Rapporten visar att barn som inte får tillgång till sina rättigheter heller inte har likvärdiga möjligheter att delta fullt ut i samhället. Det gäller i första hand barn i ekonomisk utsatthet, i kombination med sociala problem och svårigheter i skolan. Det kan handla om bristande tillgång till utbildning, hälsovård, social trygghet, skydd mot våld, delaktighet och inflytande, kultur, fritidsaktiviteter och andra skyddsnet. De här barnen riskerar därmed att hamna i socialt utanförskap.

Välfärdsinsatser kommer dessutom barn till godo i olika hög grad och kan se olika ut beroende på bostadsort eller bakgrund. En av grundtankarna i [barnkonventionen](#) är att barn har fullt och lika människovärde och ska ha tillgång till sina rättigheter utan undantag eller diskriminering.

Konsekvenser av socialt utanförskap

Barn som växer upp i socialt utanförskap riskerar att hamna i en negativ utvecklingskedja som är svår att bryta. Bristande möjligheter till delaktighet och inflytande riskerar att skapa en känsla av frustration och hopplöshet, vilket i sin tur ökar risken för negativ utveckling på sikt.

Barn i socialt utanförskap har till exempel sämre förutsättningar att utvecklas i takt med jämnåriga kamrater och nå sin fulla potential. De löper högre risk att drabbas av bland annat ohälsa, sociala problem, läs- och skrivsvårigheter, våld, mobbning, ungdomskriminalitet, arbetslöshet, fattigdom, diskriminering.

Barn och unga uppger själva hur ett ekonomiskt och socialt utanförskap ger konsekvenser inom en rad olika livsområden: dålig kost, svårigheter att klara av skolarbetet, negativa effekter på hälsan, dålig självbild och självkänsla, bristande nätverk, svårigheter att behålla vänner, depression, ilska, destruktiva livsval, låga förhoppningar om framtiden med mera.

Det enskilda barnet betalar priset för utanförskapet. Men också samhället i stort, då det sociala utanförskapet leder till ökade kostnader för samhället genom exempelvis ökat tryck på hälso- och sjukvård, specialundervisning i skolorna samt sociala kostnader.

Vikten av utbildning

Utbildning är den viktigaste faktorn för att bryta socialt utanförskap bland barn och unga. Goda prestationer i skolan och utbildning efter grundskolan är ett viktigt skydd för barn i sårbara situationer. Det minskar riskerna för framtida ohälsa, missbruk, självskadehandlingar, kriminalitet och problem med självförsörjning. Ändå visar UNICEFs rapport [Report Card 13 - Fairness for children](#), att Sveriges utvecklas i en negativ riktning när det gäller tillgången till likvärdig och jämlik skola.

Rapporten har undersökt hur stora klyftorna tillåts bli mellan de tio procent av barnen som är mest utsatta, jämfört med de barn som utgör genomsnittet. Resultaten visar att kunskapsklyftorna ökar alltmer i Sverige, samtidigt som genomsnittresultaten faller. Barns och ungas möjligheter att klara av skolarbetet påverkas i allt högre utsträckning av faktorer som till exempel boendekommun, socioekonomisk bakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå.

Socialtjänstens ansvar

I varje kommun ska det finnas en socialtjänst som arbetar för att ge skydd och stöd till de barn som vistas i kommunen och är i behov av samhällets insatser.

Socialtjänsten har ett stort ansvar och har en mycket viktig roll för barnet och dess vårdnadshavare. Socialtjänsten arbetar enligt [socialtjänstlagen](#). Enligt lagens portalparagraf ska barnets bästa tas hänsyn till vid alla insatser som rör barn.

Regeringen som har det nationella yttersta ansvaret, arbetar på olika sätt med att stödja kommuner med kompetensutveckling och andra resurser inom den sociala barn- och ungdomsvården.

Det har under de senaste åren uppmärksammats på många olika håll att socialtjänsten har haft svåra utmaningar att klara sitt uppdrag och många barn har inte fått det stöd de behövt. Under 2014 beslutade Regeringen att tillsätta en

nationell samordnare för den sociala barn- och ungdomsvården. Mer information om den nationella samordnarens arbete finns här: <http://www.socialbarnungdom.se/>

Våra krav till regering och beslutsfattare

Som ett steg i strävan att skapa ett samhälle där alla barn ska ha likvärdiga möjligheter och samma tillgång till sina rättigheter ställer UNICEF Sveriges följande krav på regering och beslutsfattare:

Öka kunskapen hos beslutsfattare, inom myndigheter och i samhället i stort.

Kunskapsläget hos beslutsfattare, myndigheter och samhället i stort, gällande barn i socialt utanförskap och barn i kontakt med socialtjänsten måste stärkas. Ökad kunskap kan skapa förståelse för olikheter i barns tillgång till sina rättigheter och effekten av det. .

Stärk och utveckla samverkan mellan olika samhällsaktörer.

Alltför många barn hamnar idag mellan stolarna när socialtjänst, skola, barnhälsovård och andra instanser avsäger sig ansvar eller saknar gemensamma strategier för att stötta enskilda barn. Samarbetet måste även fungera över kommungränser, så att barn som placeras i annan kommun än hemkommunen inte riskerar att stå utan stöd

Ta aktivt ansvar för att barns rätt till information och möjlighet till delaktighet stärks.

Ju mer utsatt ett barn är desto mindre möjlighet har det att vara delaktigt i frågor som rör barnet. Barn måste få information och återkoppling på ett sätt som är anpassat och förståeligt för dem.

Det måste finnas utrymme för, och ställas krav på, det sociala arbetet i myndighetsutövandet. Kompetensutveckling och implementering av nya arbetssätt och metoder för personal som möter barn – med syfte att öka barns möjlighet till information, återkoppling och delaktighet – är en förutsättning för att barn ska få sina röster hörda.

Ta extra stort ansvar för att garantera rättssäkerheten för barn i kontakt med socialtjänsten.

Alla barn har rätt till en likvärdig och rättssäker process i kontakten med myndigheter. Möjligheten till stöd och skydd från socialtjänsten ska inte vara beroende på boendekommun eller bakgrund. Risk- och skyddsanalyser ska göras utifrån bestämda kriterier, var barnet än bor i landet och vilken socialsekreterare barnet än möter.

Ge alla barn lika rätt till utbildning av god kvalitet oavsett boendeort och bakgrund.

Utbildning en av de allra viktigaste skyddsfaktorerna mot socialt utanförskap. En fullföljd skolgång hjälper utsatta barn att bryta en negativ livscykel. Vi anser att alla barn ska ha tillgång till utbildning av god kvalitet, oavsett bakgrund. Skolan ska vara en plats som lyfter och stärker alla barn, snarare än ett forum som förstärker utanförskap.

Ge barn möjlighet att utkräva sina rättigheter och få upprättelse om de får sina rättigheter kränkta.

Barns möjlighet att klaga om deras rättigheter blir kränkta behöver utvecklas. Det behövs en instans i Sverige, som tar emot individuella klagomål. Barn behöver få möjlighet att vända sig någonstans när de inte får det stöd de behöver eller inte får tillgång till sina rättigheter på ett tillförlitligt sätt.

Källhänvisningar:

[Report card 13](#) (UNICEF 2016), [Report card 10](#) (UNICEF 2012), [Vård och omsorg om placerade barn](#) (Socialstyrelsen), [Social rapport 2010](#) (Socialstyrelsen), [Barns ekonomiska utsatthet, rapport 2012](#) (Rädda barnen), [FN:s kommitté för barnets rättigheter 58:e sessionen](#), [Malmös väg mot en hållbar framtid – hälsa, välfärd och rättvisa](#) (Kommissionen för ett socialt hållbart Malmö 2014), [Report card 9](#) (UNICEF 2010), [En skola för alla eller endast för en del?](#) (Lärarnas Riksförbund 2012), [Likvärdig utbildning i svensk grundskola?](#) (Skolverket 2012), [Vård och omsorg om placerade barn](#) (Socialstyrelsen 2013), [Barn och unga 2013 – utvecklingen av faktorer som påverkar hälsan och genomförda åtgärder](#) (Folkhälsoinstitutet 2013), [Helhetssyn och långsiktighet - strategier baserade på socioekonomiskt tänkande 2011](#) av Ingvar Nilsson, Nu- inte senare! Om att hjälpa barn i tid och om klok samhällsekonomi (Allmänna Barnhuset, 2013), [Social rapport 2010 Kap 7](#) (Socialstyrelsen).

Faktabladet är senast uppdaterat i november 2016

Gör barnkonventionen till lag

Barnkonventionen gäller inte som svensk lag idag. Det vill vi ändra på. Därför kräver vi en lagändring.